

Anonymiserad version

Översättning

C-741/21 – 1

Mål C-741/21

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

1 december 2021

Domstol som begär förhandsavgörande:

Landgericht Saarbrücken (Tyskland)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

22 november 2021

Kärande:

GP

Svarande:

juris GmbH

[utelämnas]

LANDGERICHT SAARBRÜCKEN

femte tvistemålsavdelningen

BESLUT

I målet

GP, [utelämnas] Duisburg,

kärande

[utelämnas]

mot

juris GmbH Juristisches Informationssystem für die Bundesrepublik Deutschland
[utelämnas] Saarbrücken,

svarande

[utelämnas]

har femte tvistemålsavdelningen vid Landgericht Saarbrücken

[utelämnas] [domstolens sammansättning]

beslutat följande:

I.

Följande frågor beträffande tolkningen av kapitel VIII, i synnerhet artikel 82, i Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) (nedan kallad allmänna dataskyddsförordningen) hänskjuts till Europeiska unionens domstol för förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF:

1. Ska begreppet immateriell skada i artikel 82.1 i allmänna dataskyddsförordningen med beaktande av skälen 85 och 146 tredje meningen i samma förordning tolkas på så sätt att det omfattar varje intrång i den skyddade rättsliga ställningen, oberoende av dess andra effekter och hur allvarligt intrånget är?
2. Gäller undantaget från ansvar för skada enligt artikel 82.3 i allmänna dataskyddsförordningen om överträdelsen i det enskilda fallet beror på ett mänskligt fel som begåtts av en person som utför arbete under den personuppgiftsansvariges överinseende i den mening som avses i artikel 29 allmänna dataskyddsförordningen?
3. Är det tillåtet eller påbjudet att använda kriterierna för beräkning av sanktioner i artikel 83 GDPR, i synnerhet artikel 83.2 och 83.5, som riktlinjer för att beräkna ersättningen som ska betalas ut för immateriell skada?
4. Ska ersättningen fastställas för varje enskild överträdelse eller ska sanktionen för flera – åtminstone flera liknande – överträdelser fastställas som en samlad ersättning som inte beräknas genom att addera de enskilda beloppen utan som fastställs på grundval av en samlad bedömning?

II.

[utelämnas] [Förfarandet förklaras vilande i avvaktan på att Europeiska unionens domstol meddelar förhandsavgörande]

Skäl

A. Saken i det nationella målet

- 1 Käranden, GP, som arbetar som advokat med eget företag i Tyskland, var kund hos svaranden, juris GmbH (nedan kallat Juris) som tillhandahåller en juridisk databas. Till följd av en begäran från GP om tillgång till personuppgifter som insamlats om honom meddelade Juris att GP:s uppgifter även användes för direktmarknadsföring. Därefter återkallade GP skriftligen den 6 november 2018 sitt samtycke till att Juris via e-post och/eller telefon informerar honom om söktjänster, innehåll och evenemang, samt alla eventuella andra samtycken som han lämnat. Vidare invände han mot all behandling av hans personuppgifter för reklamändamål (med undantag för sådan behandling som är nödvändig för att skicka ut ett nyhetsbrev [utelämnas] [nyhetsbrevets namn] som han vill fortsätta att ta emot).
- 2 I januari 2019 fick GP två reklambrev från Juris som skickades till adressen för GP:s advokatbyrå men var riktade till honom personligen. Båda dessa reklambrev var daterade den 18 januari 2019. GP reagerade på detta genom att den 18 april 2019 på nytt skriftligen meddela att hans personuppgifter hade behandlats på ett olagligt sätt när reklambreven framställdes och begärde även ersättning enligt artikel 82.1 i allmänna dataskyddsförordningen. GP bifogade även den ursprungliga invändningen mot behandling av hans personuppgifter för reklamändamål från den 6 november 2018. Den 3 maj 2019 skickade Juris ytterligare ett reklambrev till GP. GP invände ännu en gång mot behandlingen genom en skrivelse av den 15 maj 2019 som delgavs Juris av en stämningsman.
- 3 I vart och ett av de ovannämnda reklambreven från Juris fanns en individuell tiosiffrig kod som bolaget kallade ”personlig testkod” vilken åtföljdes av en uppmaning till adressaten att mata in koden på den angivna webbplatsen som tillhör Juris. Den 7 juni 2019 lät GP en notarie öppna webbplatsen som angavs i reklambrevet daterat den 3 maj 2019 och mata in den personliga testkoden. Inmatningen öppnade ett orderformulär som innehöll produkter från Juris samt GP:s personuppgifter.
- 4 GP anser att Juris har behandlat hans personuppgifter på ett olagligt sätt och därigenom åsidosatt hans grundläggande rättigheter enligt artikel 8 i stadgan om de grundläggande rättigheterna på ett sätt som innebar att han förlorade kontrollen över de egna personuppgifterna. Juris är såldes enligt artikel 82.1 i allmänna dataskyddsförordningen skyldig att ersätta både materiell skada (kostnader för stämningsmannen och notarien) och immateriell skada, utan att några andra villkor (rättsintrångets effekter eller intrångets allvar) behöver vara uppfyllda.

- 5 Juris har gjort gällande att bolaget inte har något sådant ansvar och i detta sammanhang anført att bolaget har infört en procedur för att bearbeta invändningar mot behandling av personuppgifter för direktmarknadsföring och att den omständigheten att GP:s invändning beaktades för sent berodde på att en enskild medarbetare inte hade följt sina anvisningar, alternativt att det hade varit oproportionerligt betungande att säkerställa att invändningen beaktas efter det att de berörda skrivelserna redan hade lämnats ut för leverans.

Juris anser att enbart ett åsidosättande av skyldigheten enligt artikel 21.3 i allmänna dataskyddsförordningen inte utgör skada i den mening som avses i artikel 82.1 samma förordning.

B. Tillämpliga bestämmelser

I. Unionsrätt

Förordning 2016/679 – allmän dataskyddsförordning

- 6 Artikel 82 Ansvar och rätt till ersättning
1. Varje person som har lidit materiell eller immateriell skada till följd av en överträdelse av denna förordning ska ha rätt till ersättning från den personuppgiftsansvarige eller personuppgiftsbiträdet för den uppkomna skadan.
 2. Varje personuppgiftsansvarig som medverkat vid behandlingen ska ansvara för skada som orsakats av behandling som strider mot denna förordning. Ett personuppgiftsbiträde ska ansvara för skada uppkommen till följd av behandlingen endast om denne inte har fullgjort de skyldigheter i denna förordning som specifikt riktar sig till personuppgiftsbiträden eller agerat utanför eller i strid med den personuppgiftsansvariges lagenliga anvisningar.
 3. Den personuppgiftsansvarige eller personuppgiftsbiträdet ska undgå ansvar enligt punkt 2 om den visar att den inte på något sätt är ansvarig för den händelse som orsakade skadan.
- ...
- 7 Art. 83 Allmänna villkor för påförande av administrativa sanktionsavgifter
- ...
2. Administrativa sanktionsavgifter ska, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, påföras utöver eller i stället för de åtgärder som avses i artikel 58.2 a–h och j. Vid beslut om huruvida administrativa sanktionsavgifter ska påföras och om beloppet för de administrativa sanktionsavgifterna i varje enskilt fall ska vederbörlig hänsyn tas till följande

- a) Överträdelsens karaktär, svårighetsgrad och varaktighet med beaktande av den aktuella uppgiftsbehandlings karaktär, omfattning eller syfte samt antalet berörda registrerade och den skada som de har lidit.
- b) Om överträdelsen skett med uppsåt eller genom oaktsamhet.
- c) De åtgärder som den personuppgiftsansvarige eller personuppgiftsbiträdet har vidtagit för att lindra den skada som de registrerade har lidit.
- d) Graden av ansvar hos den personuppgiftsansvarige eller personuppgiftsbiträdet med beaktande av de tekniska och organisatoriska åtgärder som genomförts av dem i enlighet med artiklarna 25 och 32.
- e) Eventuella relevanta tidigare överträdelser som den personuppgiftsansvarige eller personuppgiftsbiträdet gjort sig skyldig till.
- f) Graden av samarbete med tillsynsmyndigheten för att komma till rätta med överträdelsen och minska dess potentiella negativa effekter.
- g) De kategorier av personuppgifter som påverkas av överträdelsen.
- h) Det sätt på vilket överträdelsen kom till tillsynsmyndighetens kännedom, särskilt huruvida och i vilken omfattning den personuppgiftsansvarige eller personuppgiftsbiträdet anmälde överträdelsen.
- i) När åtgärder enligt artikel 58.2 tidigare har förordnats mot den berörda personuppgiftsansvarige eller personuppgiftsbiträdet vad gäller samma sakfråga, efterlevnad av dessa åtgärder.
- j) Tillämpandet av godkända uppförandekoder i enlighet med artikel 40 eller godkända certifieringsmekanismer i enlighet med artikel 42.
- k) Eventuell annan försvårande eller förmildrande faktor som är tillämplig på omständigheterna i fallet, såsom ekonomisk vinst som görs eller förlust som undviks, direkt eller indirekt, genom överträdelsen.

3. Om en personuppgiftsansvarig eller ett personuppgiftsbiträde, med avseende på en och samma eller sammankopplade uppgiftsbehandlingar, uppsåtligt eller av oaktsamhet överträder flera av bestämmelserna i denna förordning får den administrativa sanktionsavgiftens totala belopp inte överstiga det belopp som fastställs för den allvarligaste överträdelsen.

...

5. Vid överträdelser av följande bestämmelser ska det i enlighet med punkt 2 påföras administrativa sanktionsavgifter på upp till 20 000 000 EUR eller, om det gäller ett företag, på upp till 4 % av den totala globala årsomsättningen under föregående budgetår, beroende på vilket värde som är högst:

a) De grundläggande principerna för behandling, inklusive villkoren för samtycke, enligt artiklarna 5, 6, 7 och 9.

b) Registrerades rättigheter enligt artiklarna 12–22.

...

8 Skäl 85

En personuppgiftsincident som inte snabbt åtgärdas på lämpligt sätt kan för fysiska personer leda till fysisk, materiell eller immateriell skada, såsom förlust av kontrollen över de egna personuppgifterna eller till begränsning av deras rättigheter, diskriminering, identitetsstöld eller bedrägeri, ekonomisk förlust, obehörigt hävande av pseudonymisering, skadat anseende, förlust av konfidentialitet när det gäller personuppgifter som omfattas av tystnadsplikt, eller till annan ekonomisk eller social nackdel för den berörda fysiska personen. ...

9 Skäl 146

Den personuppgiftsansvarige eller personuppgiftsbiträdet bör ersätta all skada som en person kan komma att lida till följd av behandling som strider mot denna förordning. Den personuppgiftsansvarige eller personuppgiftsbiträdet bör dock befrias från skadeståndsskyldighet om den kan visa att den inte på något sätt är ansvarig för skadan. Begreppet skada bör tolkas brett mot bakgrund av domstolens rättspraxis på ett sätt som fullt ut återspeglar denna förordnings mål. Detta påverkar inte skadeståndsanspråk till följd av överträdelser av andra bestämmelser i unionsrätten eller i medlemsstaternas nationella rätt. ...

Registrerade bör få full och effektiv ersättning för den skada de lidit. ...

II. Tysk rätt

Bürgerliches Gesetzbuch (BGB) (civillagen)

10 823 § Skadeståndsansvar

(1) Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet olovligen skadar annans liv, kropp, hälsa, frihet, egendom eller annan rättighet är skyldig att ersätta vållad skada.

(2) Samma skyldighet gäller den som underlåter att uppfylla sina skyldigheter enligt en lag som har till syfte att skydda andra. Om lagen föreskriver att det är möjligt att begå överträdelser mot den även i brist på vållande inträder ersättningsskyldighet enbart vid vållade.

11 253 § Ideell skada

(1) Vid ideell skada kan ekonomisk ersättning endast begäras i de fall som föreskrivs enligt lag.

(2) Om skadestånd ska utges till följd av skada på kropp, hälsa, frihet eller sexuellt självbestämmande kan skälig ekonomisk ersättning begäras även för ideell skada.

C. Tvivel avseende tolkningen

I. Fråga 1

- 12 Som villkor för rätt till ersättning som anges i artikel 82.1 i allmänna dataskyddsförordningen att det ska föreligga en överträdelse av förordningen och en materiell eller immateriell skada samt ett orsakssamband mellan överträdelsen och skadan.

GP har till stöd för sitt ersättningskrav endast åberopat den omständigheten att hans personuppgifter har behandlats utan beaktande av hans invändning och att det utgör ett åsidosättande av hans rätt till kontroll över de egna personuppgifterna som garanteras av artikel 8 i stadgan om de grundläggande rättigheterna och preciseras i allmänna dataskyddsförordningen.

- 13 Mot denna bakgrund uppkommer inledningsvis frågan huruvida enbart en överträdelse av allmänna dataskyddsförordningen kan utgöra skada utan att överträdelsen påverkar den registrerades rättsliga ställning i övrigt. Detta skulle kunna vara fallet om den bestämmelse i allmänna dataskyddsförordningen som överträtts skapar en subjektiv rättighet för den registrerade. Om det således är möjligt att en överträdelse av förordningen – exempelvis enbart en olaglig behandling av personuppgifter enligt artikel 6.1 eller att en invändning enligt artikel 21.3 inte beaktats – och uppkomsten av skada sammanfaller krävs inte någon ytterligare fastställelse av den rättsliga ställningen påverkas i övrigt.
- 14 Det är dessutom nödvändigt att klargöra huruvida varje form av intrång i en skyddad rättslig ställning kan utgöra en grund för rätt till ersättning.

Tysk rätt föreskrev en rätt till ersättning för ideell skada till följd av personuppgiftsbrott redan innan allmänna dataskyddsförordningen trädde i kraft. Personuppgiftsbrott kan nämligen utgöra en överträdelse mot det allmänna personlighetsskyddet, vilket kan utgöra grund för skadeståndsanspråk enligt 823 § punkt 1 och 253 § BGB samt artikel 8 Europeiska konventionen om skydd av de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Enligt fast rättspraxis ger en överträdelse av det allmänna personlighetsskyddet emellertid endast rätt till ekonomisk ersättning när det är fråga om en allvarlig överträdelse och det inte är möjligt att kompensera intrånget tillfredsställande på något annat sätt (BGH, dom av den 14.11.2017, VI ZR 534/15; BGH, dom av den 17.12.2013, VI ZR 211/12); det finns inga konstitutionella invändningar mot detta (BVerfG, beslut av den 02.04.2017, 1 BvR 2194/15).

- 15 Det är osäkert huruvida motsvarande begränsningar även gäller för ersättning av immateriell skada i enlighet med artikel 82.1 i allmänna dataskyddsförordningen.

När det gäller skäl 146 tredje och sjätte meningarna skulle det kunna anses att begreppet skada i den mening som avses i artikel 82.1 i allmänna dataskyddsförordningen ska tolkas extensivt, i synnerhet eftersom förlust av kontrollen över de egna personuppgifterna uttryckligen ska anses som skada enligt skäl 85.

Å andra sidan omnämns ”ekonomisk eller social nackdel” som ett kriterium i skäl 85, vilket kan tyda på att i vart fall rena bagatellsador ska vara undantagna från ersättningsskyldighet.

II. Fråga 2

- 16 Enligt lydelsen av artikel 82.1 i allmänna dataskyddsförordningen är ersättningsskyldigheten inte beroende av att den personuppgiftsansvarige eller personuppgiftsbiträdet är vållande till skadan, vilket innebär att man torde kunna utgå från att det föreligger en presumtion om vållande. Detta gäller även med avseende på artikel 82.3 i allmänna dataskyddsförordningen, enligt vilken den personuppgiftsansvarige kan undgå ansvar om denne visar att den inte på något sätt är ansvarig för den händelse som orsakade skadan.
- 17 Av bestämmelsen framgår inte vilka konkreta krav som ska ställas för att styrka sistnämnda omständighet. I synnerhet står det inte klart huruvida ”ansvarig” avser uppsåtligt eller oaktsamt agerande och vilken betydelse som ska tillmätas formuleringen ”inte på något sätt”.
- 18 Mot denna bakgrund får det särskild betydelse huruvida den personuppgiftsansvarige kan undantas från ansvar redan om denne gör gällande att en medarbetare har gjort ett fel, vilket i det aktuella målet utgörs av att medarbetaren underlåtit att registrera en invändning mot behandling av personuppgifter för direktmarknadsföring i systemet, trots en uttrycklig anvisning om detta. En sådan tolkning av artikel 82.3 i allmänna dataskyddsförordningen kan dock leda till en omfattande begränsning av rätten till ersättning enligt artikel 82.1 i förordningen, eftersom den personuppgiftsansvarige skulle kunna undvika ansvar genom att rent allmänt hänvisa till att en medarbetare gjort ett fel. Rekvisitet ”inte på något sätt” skulle kunna tolkas som en motvikt till detta, men det framgår inte vilka villkor som ska uppfyllas i detta hänseende.

III. Fråga 3

- 19 Denna fråga gäller de kriterier som ska tillämpas för att fastställa ersättningens omfattning och i synnerhet huruvida allmänna dataskyddsförordningen föreskriver enhetliga kriterier eller huruvida ersättningens omfattning ska bestämmas enligt tillämplig nationell lagstiftning.

- 20 Visserligen gäller artikel 83 i allmänna dataskyddsförordningen påförande av administrativa sanktionsavgifter, men de kriterier för att beräkna sanktionsavgifterna som anges i nämnda bestämmelse framstår även som lämpliga och effektiva för att beräkna ekonomisk ersättning för immateriell skada. Dessutom skulle en enhetlig tillämpning av dessa kriterier i alla medlemsstater även tillgodose kravet på effektiv ersättning för skada (skäl 146). Tolkningsfrågan är av särskild betydelse i det aktuella målet, eftersom artikel 83.5 i allmänna dataskyddsförordningen föreskriver att årsomsättningen ska användas som beräkningsgrund för skadestånd när ett företag begår vissa överträdelser (bland annat av artiklarna 6 och 21 i allmänna dataskyddsförordningen).

IV. Fråga 4

- 21 I det nationella målet behandlades personuppgifter för direktmarknadsföring flera gånger, trots att flera invändningar gjorts mot sådan behandling dessförinnan.
- 22 Under dessa omständigheter uppkommer frågan huruvida var och en av de enskilda överträdelserna av allmänna dataskyddsförordningen ska behandlas isolerat och sanktioner påföras separat, eller huruvida – i vart fall för flera liknande överträdelser – en samlad ersättning ska fastställas. I samband med denna frågeställning uppkommer vidare frågan huruvida den samlade ersättningen ska beräknas genom att man först fastställer de enskilda ersättningsbeloppen för varje överträdelse, och dessa därefter – dock inte genom att addera de enskilda beloppen – läggs samman till ett sammanlagt belopp, eller huruvida den samlade ersättningen ska fastställas på grundval av en samlad bedömning.

V. Begäran om förhandsavgörande

- 23 Rätten till ersättning enligt artikel 82.1 i allmänna dataskyddsförordningen har hittills inte klargjorts på ett uttömmande sätt i praxis från Europeiska unionens domstol. De enskilda villkoren kan inte heller utläsas direkt i förordningen och det är i synnerhet inte möjligt att direkt utifrån förordningen utläsa något villkor som avser att en överträdelse inte är tillräcklig allvarlig, vilket gör det nödvändigt att begära förhandsavgörande för klargörande av de ovan angivna frågorna (se BVerfG, beslut av den 14.01.2021, 1 BvR 2853/19).
- 24 Oberster Gerichtshof i Österrike har genom beslut av den 15 april 2021 [utelämnas] [diarienummer] redan ingett en begäran om förhandsavgörande beträffande artikel 82 i allmänna dataskyddsförordningen till Europeiska unionens domstol. Detta påverkar inte förevarande begäran, i synnerhet då tolkningsfrågorna endast delvis behandlar samma ämnen.

[utelämnas] [underskrift]